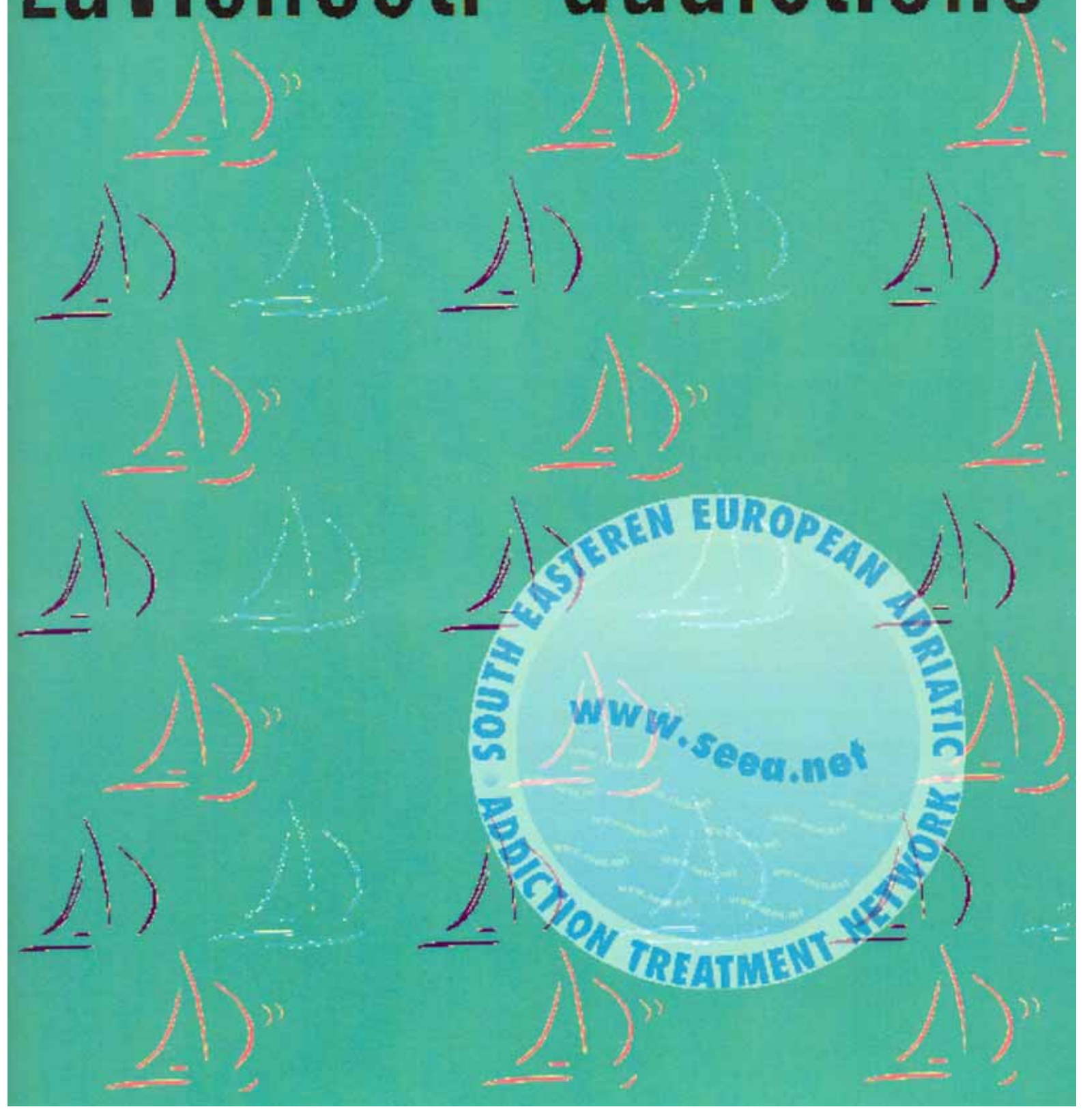

odvisnosti ovisnosti zavisnosti addictions

Vol. 18, 2008

seea

RAZREDNIŠTVO I PREVENCIJA ZLOUPORABE SREDSTAVA OVISNOSTI KROZ ORGANIZACIJU SATA RAZREDNOG ODJELA U SREDNJOJ ŠKOLI

Siniša Brlas ¹

SAŽETAK

Srednja škola ima iznimno važnu ulogu u formiranju ličnosti, razvoju stavova o bitnim životnim vrijednostima i problemima, pa tako i o zlouporabi droga. Razrednik u tome ima posebno važnu ulogu. Razredništvo je skup poslova i radnih zadataka koji obuhvaćaju:

- koordinaciju aktivnosti vezanih uz razredni odjel: učenike i roditelje učenika, ali i nastavnike koji održavaju nastavu u tom razredu
- odgoj i obrazovanje o odgoju
- administrativne poslove

Oblici rada razrednika su:

- Individualni – diskretni zaštitni program
- Grupni – kreativne socijalizacijske skupine
- Zajednički – predavanja i diskusije na satovima razrednog odjela
- Obiteljski – uključivanjem u rad članova obitelji učenika koji je u ciljanom tretmanu i obilascima roditeljskih domova učenika - Suradnjom s institucijama – Centar za suzbijanje ovisnosti, Centar za socijalnu skrb, Policijska uprava, obiteljski liječnici, Zavod za zapošljavanje ...

Ključne riječi

razrednik, zlouporaba droga, prevencija

UVODNO

Kao stručni suradnik-psiholog i voditelj Školskog preventivnog programa u školi koja odgaja i obrazuje učenike za zanimanja u industriji i obrtništvu, naglašavao sam kako učenike više obrazujemo za život i rad, a možda manje za nastavak školovanja. U tom je smislu unutar odgojno-obrazovnog procesa odgojna funkcija (naravno, uz obrazovnu) posebno naglašena; ona je temeljni čimbenik Školskog preventivnog programa čiji je vodeći princip poticati zdrave stilove življenja.

Suprotno uvriježenom mišljenju (nažalost velikog broja nastavnika) kako uglavnom o učenicima samima ovisi njihov uspjeh u školi, ozbiljna su znanstvena istraživanja pokazala kako su za uspjeh u školi bitni i ostali razredni procesi i okruženje:

1. **Škola i okruženje** – veličina škole, odnos učenika i nastavnika, lokacija škole, odnos nastavnika i administracije, plaća nastavnika, sastav učenika...
2. **Uvjeti u školi** – administrativna organizacija,

organizacija podučavanja, odnosi među učenicima, veličina i sastav razreda...

3. **Osobine nastavnika** – iskustvo, sposobnost, stručna sprema, poznavanje gradiva, vještina podučavanja, očekivanja i stavovi...

4. **Osobine učenika** – socijalno porijeklo, sposobnost, predznanje, vrijednosti, stavovi, očekivanje, kognitivni stil i stil učenja...

Nastavnik i/ili razrednik u svome radu može djelovati na pojedine djelove svih navedenih procesa. To ovisi o njegovoj stručnoj i osobnoj kompetentnosti i angažiranosti. Djelovanje nastavnika na vlastite osobine pretpostavlja kognitivnu spremnost nastavnika da uključuje više mentalne procese i da na to potiče i učenike, te analizu i tijek nastavnog procesa. No, i intervencijama unutar razrednog odjela tijekom samog nastavnog procesa može se pridonijeti kvalitetnijoj interakciji svih sudionika procesa.

Evo nekih primjera kojim putem krenuti:

1. Raspored učenika u učionici
 - a.) klasični raspored učenika pogodan je za klasično predavanje
 - b.) polukružni raspored pogoduje grupnoj diskusiji

¹ prof., voditelj Centra za sprječavanje i suzbijanje ovisnosti Zavoda za javno zdravstvo „Sveti Rok“ Virovitičko-podravske županije

c.) modularni tip pogoduje za kooperativni rad 2. Veličina i gustoća razrednog odjela - ona djeluje negativno na postignuće u zadacima s velikim mentalnim opterećenjem; što je više učenika u učionici koncentracija je učenika snižena, pasivniji su u radu, agresivniji su i nezadovoljni. Tome se može doskočiti tako da se razredni odjel rasloji na manje skupine s različitim zadacima.

Kod formiranja grupa učenika potrebno je voditi računa o tome da one budu homogene s obzirom na sposobnosti učenika (kako učenici slabijih sposobnosti u grupi sposobnih učenika ne bi bili frustrirani mogućim neuspjehom). Potrebno je brižno motriti interakciju članova grupa i diskretno evidentirati učenike koji su povučeni i nezainteresirani; oni vjerojatno imaju dublje razloge za takvo ponašanje. Identifikacija ovih učenika podloga je za daljnji rad s njima uz pomoć stručno-razvojne službe škole i učenikovih roditelja. Pri tome odlasci razrednika u obiteljske domove učenika (ako to može pridonijeti rješavanju određenog problema i boljem upoznavanju obiteljske situacije) ne trebaju biti rijetkost. Posebno je bitan kreativni i grupni rad unutar sata razrednog odjela. Pri tome je potrebno slijediti princip: uvod razrednika - razrada teme od strane učenika (dvoje ili troje) - grupna diskusija ili rad u grupama. Razrednici trebaju što većim brojem tema obuhvatiti pitanja vezana za pomoć u organizaciji slobodnog vremena učenika.

Razredništvo

Razredništvo je skup poslova i radnih zadataka koji obuhvaćaju:

- koordinaciju aktivnosti vezanih uz razredni odjel, učenike unutar razrednog odjela i roditelje tih učenika, ali i uz nastavnike koji održavaju nastavu unutar razrednog odjela
- odgoj (i obrazovanje o odgoju)
- administrativne poslove

Razrednik kao koordinator:

Razrednik je jedan od nositelja Školskog preventivnog programa. U tom su mu smislu osnovne zadaće:

- suradnja s voditeljem školskog preventivnog programa
- dodatna suradnja s roditeljima
- uspostavljanje protoka informacija s relevantnim institucijama koje mogu pomoći u radu
- poticanje kreativnosti kod učenika (stvaranje osjećaja zadovoljstva učenika školom i samima sobom; razvijanje osjećaja kompetentnosti)

Razrednik kao profesionalni odgajatelj:

Razrednici bi neprekidno trebali imati na umu da su odgojna i obrazovna funkcija unutar odgojno-obrazovnog procesa dvije cjeline unutar nedjeljivog kurikula. Dešavaju se ponekad i propusti u radu s razrednim odjelom, a najčešći je kada razrednici sat razrednog odjela koriste samo za rješavanje "pedagoške dokumentacije" (opravdavanje izostanka i sl.), a pri čemu se komunikacija s učenicima obično svodi na jednog (ili najviše nekoliko) učenika, a ostali učenici su prepušteni sami sebi. Na taj se način tijekom sata razrednog odjela pažnja može posvetiti samo nekolicini učenika (najčešće najproblematičnijih), dok su ostali zakinuti za kontakt

s razrednikom. I onda se razrednicima može dogoditi da ne poznaju podjednako sve učenike vlastitog razrednog odjela, te se nerijetko iznenade kada dobri učenici počnu pokazivati znakove odstupanja od slike kakvu su razrednici o njima stvorili. Rad s učenicima unutar sata razrednog odjela potrebno je organizirati racionalno; sat razrednog odjela koji je (uglavnom) uvršten u raspored sati potrebno je organizirati uključivanjem svih (ili barem većine) učenika u razvijanje homogenosti socijalnih kontakata unutar grupe (razredni odjel je grupa), podučavati ih komunikaciji i ostalim socijalnim vještinama. Radi toga je potrebno isplanirati rad razrednog odjela tijekom godine. Od učenika koji imaju određene teškoće u učenju ili ponašanju potrebno je formirati homogene skupine, te s njima raditi izvan redovite satnice određene rasporedom. I jedan i drugi oblik rada može uključiti stručnu i kolegijalnu pomoć npr. stručnog suradnika škole ili pak nekog drugog stručnjaka izvan škole (naravno, u dogovoru sa stručno-razvojnou službom škole). Nije poželjno učenike koji imaju određene probleme (u učenju, ponašanju ili obitelji) "prozivati" pred razrednom odjelom jer to može imati suprotne učinke od željenih; može kod učenika izazvati povlačenje u sebe ili otpor (čak i agresiju), te npr. pigmalion efekt (učenik će se početi ponašati u skladu s našim mišljenjem o njemu, iako možda zaista i nije takav). Razrednici trebaju zračiti toplinom i pokazivati interes za svaku (pa i najbanalniju) inicijativu učenika. Ne bi razredniku trebalo biti teško posjetiti ni obiteljski dom pojedinog učenika, te tako stvoriti cjelovitu sliku o uvjetima u kojima učenik živi. Ne treba zaboraviti da se autoritet u poslu nastavnika (i razrednika) ne stječe na osnovi profesorskog ili inog zvanja, već na temelju stručnosti i neposredne korisnosti koju učenici imaju od nastavnika i razrednika.

Razrednik kao administrator

Razrednik je voditelj razrednog odjela i razrednog vijeća, te se podrazumijeva da je odgovoran za uredno vođenje razredne dokumentacije, a što se u praksi uglavnom svodi na vođenje razredne knjige i upisivanje podataka u matičnu knjigu. Ponekad razrednicima nije dovoljno jasno da su odgovorni, osim za elemente koje sami unose u razrednu knjigu, i za pravodobno i točno upisane podatke koje upisuju predmetni nastavnici (očjene, bilješke o učenikovom napredovanju, podatke o zadacima i programima i sl.). Razrednik može (i mora), u slučaju da su pojedini podaci ispušteni ili su pogrešno napisani, upozoriti i/ili zamoliti kolege nastavnike da podatke iz svojega predmeta ažuriraju ili isprave, te prema potrebi može sazvati i razredno vijeće. Razredno vijeće u pravilu saziva razrednik koji je i voditelj razrednog vijeća; razredno vijeće "vijeća" o stručnoj i nastavnoj problematici vezanoj za određeni razredni odjel. No, često se razredno vijećanje svodi na izricanje pedagoških mjera i, eventualno, elaboriranje pojedinih učenika koji imaju probleme na nastavi (u učenju i/ili vladanju). Razredna vijeća premalo pažnje obraćaju identifikaciji nadarenih učenika i planiranju njihovog dopunskog obrazovanja, te traženju uzroka (i mogućih rješenja) problema, posebno onih kojih su uzroci unutar obitelji učenika. Sve to kod članova razrednih vijeća stvara dojam o pretjeranom "administriranju" i o malo rada s učenicima, a ne shvaćaju da su i sami podjednako odgovorni i zaslužni za takvu situaciju zahvaljujući

vlastitoj pasivnosti kao člana razrednog vijeća.

Cilj mjera i postupaka koje razrednik poduzima u smislu prevencije i suzbijanja ovisnosti

Kako bi se razrednicima pomoglo u smislu prevencije i suzbijanje ovisnosti, stručni tim voditelja školskih preventivnih programa (član kojega je i autor teksta) na čelu sa županijskim koordinatorom Virovitičko-podravске županije izradio je dva relevantna vodiča (Vodič za roditelje i Vodič za nastavnike i razrednike) kojima se razrednicima pomaže uklopiti sadržaje vezane uz školski preventivni program u plan i program rada razrednika. Sadržaji se nadovezuju jedni na druge, te tako čine cjelovit pristup prevenciji pojave psihoaktivne ovisnosti adolescenata. Radi toga je sadržaje potrebno permanentno realizirati tijekom svih razreda srednjoškolskog obrazovanja. Prilikom realizacije sadržaja posebnu je pažnju potrebno usmjeriti ka ciljevima koji se žele postići svakom pojedinom aktivnošću.

Rad se osniva na pravilu: **Izbjegavati termine vezane uz stvaranje ovisnosti, a poticati zdrave stilove življenja.**

Krajnji je cilj: **Škola bez neuspjeha- život bez neuspjeha.**

Oblici rada:

- Individualni - diskretni zaštitni program
- Grupni - kreativne socijalizacijske skupine
- Zajednički - predavanja i diskusije na satovima razrednog odjela
- Obiteljski - uključivanjem u rad članova obitelji učenika koji je u ciljanom tretmanu i obilascima roditeljskih domova učenika
- Suradnjom s relevantnim institucijama - Centar za suzbijanje ovisnosti, Centar za socijalnu skrb, Policijska uprava, obiteljski liječnici, Zavod za zapošljavanje ...

Preporuka za rad razrednog odjela

Razrednik bi dolje navedene teme mogao uklopiti u plan i program rada razrednog odjela. Svaku temu razrednik će razraditi (uvod, osnovne naznake...), te će nakon toga učenike poticati na samostalnu pripremu pojedine teme (najmanje dva učenika za svaku temu). Nakon samostalnog rada učenika **obavezno** slijedi diskusija. Za diskusiju se preporučuje cirkularni raspored sudionika (svi sjede u krugu) radi ravnomjerne interakcije svih sudionika.

AKTIVNOSTI RAZREDNIKA

Razred	Kalendar rada	Sadržaji	Ciljevi
prvi	rujan listopad	Uloga pojedinca u društvu Uloga učenika u razrednom odjelu	Učenje za odgovorno ponašanje. Uputiti učenike kako komunicirati na ispravan način.
prvi	studen prosinac	Kako organizirati slobodno vrijeme	Utvrđiti strukturu slobodnog vremena učenika (anketom). Pomoći u organizaciji slobodnog vremena učenika.
prvi	veljača	Nenasilno rješavanje problema	Učenje toleranciji, kooperativnosti, odricanju u korist drugih (altruizam) i suživotu. Isticanje različitosti kao prednosti a ne nedostatka.
prvi	ožujak travanj svibanj	Zdravi stilovi života	Upoznati krajolik (bliže i dalje okruženje škole i grada). Obilježavanje 5. lipnja (Svjetski dan zaštite čovjekove okoline). Uloga tjelesne aktivnosti u svakodnevnom životu. Kako se redovito, umjereno i pravilno hraniti. Kako odlazak (dolazak) u školu ne mora biti stresan. Pojasniti zašto je dobro biti obrazovan i informiran.
drugi	rujan listopad	Razlika između slobode i anarhije	Uputiti učenike kako biti slobodan unutar normi i granica. Ukazati na zablude i krive oblike slobode. Obilježavanje 2. listopada (Međunarodni dan mira).
drugi	veljača	Moral i moralnost	Pojasniti što je to moral i što znači biti moralan.
drugi	ožujak travanj	Sustav vrijednosti	Naučiti što su vrijednosti. Naučiti razlikovati materijalne od duhovnih, te pojedinačne od općeljudskih vrijednosti.
drugi	svibanj	Osobni životni stil	Potaknuti učenike na izgradnju osobnosti (uz vodstvo razrednika). Nastojati da učenici shvate kako biti različit predstavlja prednost.

Razred	Kalendar rada	Sadržaji	Ciljevi
treći i četvrti	rujan listopad studen	Spolnost Odnosi među spolovima	Naučiti razlike i sličnosti (s naglaskom na sličnosti) između spolova. Naučiti kako poznavanje suprotnog spola pozitivno utječe na uspostavljanje veza. Pojasniti zašto stupamo u spolne odnose. Objasniti sredstva i metode zaštite od začeća i spolnih bolesti. Pripreme za obilježavanje 1. prosinca (Dan borbe protiv AIDS-a).
treći i četvrti	prosinac veljača ožujak	Ljudsko dostojanstvo i ljudska prava.	Istaknuti pravo svakoga na život. Upoznavanje s Općom deklaracijom o ljudskim pravima. Uputiti učenike kako putem zakona mogu ostvariti svoja prav(pojasniti pravnu proceduru). Obilježavanje 10. prosinca (Dan čovjekovih prava).
treći i četvrti	travanj	Obitelj	Opisati nastanak i smisao obitelji. Pripreme za obilježavanje 15. svibnja (Međunarodni dan obitelji).
treći i četvrti	svibanj	Kako pridonijeti zajednici u kojoj živim.	Pomoći u odluci: zaposliti se (i kako) ili studirati.

ZAKLJUČNO

Na temelju vlastitog iskustva kao voditelja Školskog preventivnog programa, člana Povjerenstva za suzbijanje ovisnosti Virovitičko-podravske županije i člana stručnog tima Centra za prevenciju, suzbijanje i liječenje ovisnosti, mogu posvjedočiti kako je upravo djelokrug poslova razrednika najobuhvatniji u lancu aktivnosti koje pridonose prevenciji i suzbijanju najrazličitijih problema, pa tako i ovisnosti.